KISGRAFIKA

55. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.
Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület”
Postacím: 2045 Törökbálint, Bartók Béla u. 2., internetcím: www.kisgrafika.hu
Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Ürmös Péter, Vasné dr. Tóth Kornélia
Felelős kiadó: Antalné Tari Zsuzsanna ügyvezető; e-mail: titkar@kisgrafika.hu

Ürmös Péter rézkarca, C3C5, 80×120

T A R T A L O M

Arató Antal: Vincze László Holló László-díjas

Vasné dr. Tóth Kornélia: Pálya-kép. Születésnapi beszélgetés Ürmös Péterrel

Vasné dr. Tóth Kornélia: Katona Gábor. Híres gyűjtők könyvjegyei az OSZK-ban

Ürmös Péter: Kerékgyártó László kiállítása

HÍREK – LAPSZEMLE – KÖNYVESPOLC – EGYESÜLETI HÍREK

2016/3

Vincze László Holló László-díjas

Holló Lászlónak (1887–1996), a Kossuth-díjas festőművésznek nem csak a róla elnevezett debreceni múzeumok egyike (1974-ben életműve legjavát a városnak adományozta), a róla elnevezett sétány és az ott található szobor őrzi emlékét, hanem a nevét viselő díj is. A díjat a Holló László-díj Alapítvány kuratóriuma (melynek elnöke a díjat alapító Újvári Zoltán néprajztudós, professzor emeritus) az elmúlt évben Vincze Lászlónak ítélte. Mint az indoklásban olvashatjuk: „Kimagasló grafikai munkásságáért, a képzőművészet népszerűsítéséért, a versek képi világának magas művészi színvonalú megteremtéséért”.

Vincze László az elmúlt évtizedben ugyanis számos – többségében debreceni kiadású – verseskötetet illusztrált, köztük a szintén Holló László-díjas Tar Károlyét. A díjátadás érdekessége volt, hogy az ünnepségen Tar Károly különdíjat kapott a *Kikiáltom magam* című verseskötetéért, amit Vincze László illusztrált. Mindketten kaptak egy-egy Holló László grafikát is. Kettőjük emberi-alkotói kapcsolatára mi sem utal jobban, mint az, hogy Tar Károly nyitotta meg Vincze Lászlónak 2013-ban a debreceni Benedek Elek Könyvtár Galériájában bemutatott *A könyv művészete* című tárlatát, amelyen válogatott könyvborítókat, illusztrációkat, ex libriseket mutatott be. (Lásd Tar Károly: *A könyv művészete* – Művészet és Barátai, 20013. szeptember-október, 14-15. lap.)

Vincze László a Debrecen környéki Sárándon él, szívós következetességgel építi fel életművét, és a legkülönbözőbb technikai eljárásokban keresi az önkifejezés újabb lehetőségeit. Örvendetes, hogy az Alföld (amelynek egykor művészeti szerkesztője Kass János volt) idei 2. számát az ő rajzai illusztrálják a címlaptól a hátsó borítóig. Mindemellett a Sárándi Értéktár tagjaként kiállításokat szervez, fotókon dokumentálja a település hagyományait, jelenét.

Vincze László linómetszete, X3 (2013)

Sokoldalú munkásságába jó betekintést nyújt honlapja www.vinczelaszlo.hu (*Vincze László oldala*). Egyéb adatok mellett a következő felosztásban: *Rajzok* (tematikus – arcok, madarak, lovak, mitológia – elrendezésben), majd szintén téma szerinti elrendezésben *Festmények, Metszetek* (szabad grafikák, köztük színesek), *Pasztellek*, majd az *Ex librisek*. Ez utóbbiakon is (gyűjteményemet újból átnézegetve) jól szemmel kísérhetjük kifejezésbeli változatosságát és változásait. Ezek közül ezúttal csak egyre utalok. Korábbi újévi lapjain szinte kifogyhatatlan ötletességgel, szelíd vagy szarkasztikusabb humorral fogalmazta meg. Pl. kukában kotorászó jellegzetes figura (P.F. 1996) vagy hátizsákként fityiszt mutató öklöt cipelő alak (P.F. 1999) stb. jelent meg grafikáin. Újabb lapjain már szakít a hagyományosan vonalas megoldásokkal, a vonalakba, fekete foltokba további finom, éles metszéseket végez, alakjai könnyedebbé, emblematikusabbá válnak. A P.F. 2014 lapján szárnyait próbálgató angyal (vaskos tomporával mosolyra késztetve) jelenik meg. A 2016-ra szóló jókívánságot tartalmazó nyomaton karácsonyfát tartó, repülő angyalt láthatunk szinte drótkerítésre emlékeztető metszésvonalakkal megjelenítve. Ugyanezt a metszéstechnikát láthatjuk a P.F. 2015 lapján, amelyen két egymás felé hajló nyitott (kérő?, óvó?, panaszkodó?) tenyér sokszólamú megjelenítésével szembesülhetünk.

Vincze László linómetszete, X3, op. 534 (2014)

Vincze László linómetszete, X3, op. 537 (2015)

Szólhatnék – más tekintetben – Majoros Pálnak korábban készített pálinka- és borcímkéiről, szarvas- és lóábrázolásairól, természetből vett motívumairól, portréiról, és még folytathatnám sort. Mindezzel csak jelezni akartam, hogy kisgrafikáit nem lehet megunni, mindig újabb és újabb felfedezésekre számíthat a szemlélő. Annál is inkább, mert van miből válogatnia. Első ex librisét 1975-ben készítette, kisgrafikáinak száma ma már 537. Jövőre hatvan esztendős. Mindez jó alkalom lesz számunkra, hogy részletesebben foglalkozzunk munkásságával.

Arató Antal

Pálya-kép
Születésnapi beszélgetés
Ürmös Péter grafikusművésszel

(A KBK májusi alkalmán elhangzott interjú rövidített változata)

Ürmös Péter grafikusművész tanárt, a Kisgrafika Barátok Köre elnökét 60. születésnapja alkalmából köszöntjük. Egy ennyire sokoldalú művész-ember életpályáját áttekinteni nem könnyű feladat, ezért magát a művészt hívtam segítségül, nyilatkozzon munkásságáról.

Azt mindannyian tudjuk rólad, hogy Pápáról származol, e város szülötte vagy. Meddig éltél itt, és melyek a legmeghatározóbb élmények, melyeket e város nyújtott neked?

Pápán érettségiztem 1974-ben, ezt követően felvettek a Pécsi Tanárképző Főiskola rajz szakára. Ettől kezdve már csak a nyarakat töltöttem Pápán, de folyamatosan szerepeltem a képzőművészeti életben: pápai, illetve esetenként megyei seregszemléken. Pápa mint iskolaváros a XIX. században a Dunántúl Athénjeként számos hírességet nevelt ki az iskolapadjaiból, csak a legnagyobbakat említve: Petőfi Sándor, Jókai Mór, Deák Ferenc stb. A tradíciók tisztelete mélyen belém ívódott, amit a családi hagyományok is erősítettek, gondolok itt nagyapám festészetére. Gyerekként kezdtem járni a városi rajzkörbe, amelyet később a helyi szakirodalomban Pápai Képzőművészeti Szabadiskolaként emlegettek. Heitler László, Szalai László és A. Tóth Sándor voltak a mestereim, az utóbbi volt közülük a világot látott és európai látókörű, akinek az egyik utolsó tanítványa voltam. Ő vitt el már gimnazistaként a megyei alkotótáborokba (Sümeg, Tapolca, Veszprém), ami életmódszerűen meghatározta nyaraimat: ha nyár, akkor alkotótábor. Ennek folytatása lett az, hogy a 1990-es évek elején bekapcsolódtam az Ajkai Grafikai Műhely munkájába és kiállításaiba.

Számos alkotásod megörökíti Pécset. Milyen szerepet töltött be e város az életedben? Mely tanárok, évfolyamtársak voltak rád a legnagyobb hatással?

Pécsett a főiskolán Soltra Elemér volt a tanszékvezető, Bérces Gábortól a grafikát, Horváth Dénestől a színdinamikát tanultam TDK (Tudományos Diákkör) keretében. Az igazi grafikai műhelymunkával itt ismerkedtem meg. A főiskola révén tudtam részt venni a mártélyi ifjúsági művésztelepen, illetve a nyíregyházi főiskola táborában, Tuzséron. Soltra Eleméren keresztül kapcsolódtam be a pécsi KBK munkájába, amit Szentesi Flórián, később pedig Kovács József vezetett. Velük jutottam el először FISAE kongresszusra, az 1984-es weimarira.

Tudjuk, hogy 1988-ban színdinamikai és építészeti formatervezői, szakértői diplomát szereztél a Budapesti Műszaki Egyetem rajz tanszékén, mestered dr. Nemcsics Antal volt. Színdinamikai tanulmányaid hogyan hatottak művészetedre?

A pécsi tanulmányok után rögtön Budapestre kerültem, öt évig tanítottam, majd tíz évig különböző cégeknél dolgoztam. Céges időszakomban a másoddiplomázáshoz az segített, hogy amikor indult ez a szak, engem a csoportosan készített, országosan díjnyertes TDK munka alapján vettek fel, amit még Horváth Dénes vezetésével készítettünk. A tanulmányok vége pedig évekkel később a nemzetközileg elismert nemzetközi – színdinamikai – szakértő diploma lett, amit akkor egy-egy német, olasz és japán egyetem akkreditált. Ami jelentőségében a grafikai munkásságomra vonatkozik, hogy mostanra a grafikáim (leginkább a mélynyomású lapok) kiszínesedtek.

M*ővészetedre nagy hatással volt apai nagyapád, a szabadkai születésű id. Ürmös Péter festőművész, kinek alkotásai szerepeltek a Műcsarnok, a Nemzeti Szalon kiállításain. Mely területeken érhető tetten a hatása művészetedben?*

Ürmös Péter fametszete, X1, 90×70

Egy művészeti pályára lépő fiatalnál – a kezdetekben – fontosnak tartom, hogy egy példát, példaképet válasszon. Nekem ez a nagyapám volt. Mivel a képzőművészet festészeti és grafikai ágában szinte minden technikában alkotott, engem is a sokoldalúságra inspirált. Tematikailag pedig az ő nyomán maradtam a hagyományos, természetelvű ábrázolásoknál, nyilván a saját egyéniségemre vonatkoztatva. Az absztrahált, elvonatkoztatott ábrázolási módok nálam másodlagos szerepet játszanak, mivel azokat a témáknak a grafikai technikákra való átírásakor használom (fakturális hatások, foltmaratás stb).

Számos egyesületnek tagja vagy, az Építéstudományi Egyesületen, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségén túl a Magyar Rézkarcoló és Litográfus Művészek Egyesületének, az ART 16 Művész Csoportnak, a Molnár-C. Pál Baráti Körnek, a Művészetbarátok Egyesületének, a Kisgrafika Barátok Körének. Ezek tükrözik irányultságaidat, és bizonyára sokat jelentenek művészi kiteljesedésed tekintetében. Mesélj ezek szerepéről az életedben!

Az egyesületek arra alkalmasak, hogy bizonyos irányban kiteljesítsék a munkásságot, bemutassák az aktuális eredményeket, egyfajta szellemi összetartozást képviseljenek, sőt akár költségeiket is megosszák (kiállítások stb.). Az egyesületek különböző profilúak, eszerint veszek részt munkáimmal a tárlataikon. Az ÉTE Színdinamikai és az MKISZ Interdiszciplináris Szakosztályában a színdinamikai projektekkel szerepelek. Az Art 16 Művész Csoportban grafika és fotó, illetve számítógépes grafikai művekkel; az MCP körben képgrafikákkal és vegyes technikákkal készült munkákkal veszek részt. A nevükből adódóan a saját profiljukhoz illő alkotásokkal szerepelek a rézkarcoló és kisgrafikai egyesületekben.

Ürmös Péter linómetszete, X3, 48×93

Ezután térjünk át körünkben, a kisgrafika ügyében folytatott sokrétű tevékenységedre. Több átfogó, ill. tematikus ex libris (kisgrafikai) kiállítás szervezése fűződik a nevedhez, melyeket zömmel a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár mutatott be elsőként, többhöz katalógust is szerkesztettél. Például: Amott legel hat pej csikó… (1996, ebből vándorkiállítás lett), Dr. Katona Gábor könyvjegygyűjteménye (1997), Válogatás a Szíj Rezső – Kovács Rózsa gyűjteményből (1998), Vén Zoltán grafikusművész kiállítása (1998), Ex libris, kisgrafika (2006), A magyar ex libris 100 éve (2014). Ezek közül átfogó jellegükkel a lovas témájú vándorkiállítás, és a magyar ex libris 100 évét bemutató tárlat emelkednek ki. Mi adta az ötletet a szervezéshez?

Pápán ma is létezik egy hagyományőrző huszáregyesület, amely országos találkozót rendezett Pápán 1996-ban. A városi könyvtár igazgatója, dr. Hermann István már jól ismert engem, hiszen több kiállítást rendeztem nála az Esterházy-kastélyban; ő kért fel egy ilyen témájú ex libris kiállítás megszervezésére. Örülök, hogy még Európán kívüli magyar alkotók is képviseltették magukat, így vált össznemzeti seregszemlévé a tárlat.

A magyar ex libris 100 éve című budapesti kiállításról a Kisgrafikában olvasott dr. Hermann István, ennek nyomán kért fel a megszervezésre. Technikai okokból nehezebben készült el a katalógus, de a végeredménnyel (kiállítási és katalógus viszonylatában) elégedett voltam. Külön öröm volt a számunkra, hogy a KBK tagsága szép számmal képviselte magát a megnyitón.

Művészeted elismertségét mutatja, hogy a több száz csoportos kiállításon túl mindezidáig 40 feletti az egyéni kiállításaid száma. Összegyűjtöttem a főbb helyszíneket, ahol szerepeltél egyéni tárlattal: Ajka (1994), Budapest (1981, 1983, 1987, 1992, 1998, 1999, 2002, 2005, 2006, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015), Celldömölk (1981, 1997), Győr (1985), Pápa (1980, 1983, 1987, 1993, 1997, 2002, 2008), Pécs (1976, 1995), Répcelak (2008), Szentendre (1986), Mohács (1992), Zirc (2000). Külföldön Dániában (1994), Litvániában (1998), Lengyelországban (2000) és Németországban (2001) volt egyéni tárlatod. Melyek a rendező elveid az egyéni tárlatok megszervezésénél? Ha ki kellene emelned egy tárlatot, mely a legemlékezetesebb volt a számodra, melyik lenne az? Miért?

Ürmös Péter linómetszete, X3 (1985), 108×53

Több témában is sorozatmegoldásban gondolkodom. Annak ellenére, hogy a sorozat darabjai között évek telnek el, ha születnek újabb megoldások, újra kiállítom az egész sorozatot. Az európai utcák sorozatnak a darabjai az ajkai nyári grafikai műhelyben készülnek, ehhez minden évben az utazásaim biztosítanak élményanyagot; tehát folyamatosan bővül az anyag.

Legkülönlegesebb tárlatom 2002-ben volt az akkor a Batthyány térnél horgonyzó úgynevezett „Papírhajón”, Apostol Ágnes keramikus kolléganővel együttesen. A hajótest egy összehajtogatott papírhajót idézett, ennek a gúla alakú tere volt a kiállítótér.

Nagy élményt jelentett 2000-ben az ustroni kiállításon, ahol dr. Rácz Rozáliával és Sajtos Gyulával közösen állítottunk ki, hogy megjelentek azok az ottani rokonaim, akikkel húszévente egyszer szoktunk találkozni.

Kisgrafikai munkásságod külföld felé való megismertetésében nagy szerepe van a FISAE Nemzetközi Ex libris Kongresszusokon való részvételednek, ezek kiállításain való szereplésednek. Az 1984-es weimari, az 1990-es mönchengladbachi, a későbbiekben az 1994-es milánói, a 2004-es welsi, a 2010-es isztambuli, legutóbb a 2012-es Naantaliban megrendezett ex libris kongresszusokra gondolok. Úgy tudom, saját munkáid népszerűsítésén túl aktívan részt vettél a cserealkalmakon is, saját gyűjteményedet gyarapítandó. Mesélj a kongresszusokon szerzett élményeidről, ismeretségeidről!

A gyűjtésem kezdetei még a diákkori közös pápai–veszprémi kisgrafikai galéria időszakára nyúlnak vissza. Ez folytatódott a pécsi korszakomban is. Az 1990-es FISAE kongresszus után kezdtem rendszerezni a lapokat. A gyűjteményem részei: magyar kortárs anyag, magyar korábbi anyag, olasz kortárs anyag 2000-ig, olasz történelmi anyag (1900-tól kis mennyiségben), külföldi anyag országonként és művészenként.

Személyes kapcsolatokat elég hosszú ideig ápoltam, és ezeknek sokat köszönhettem. Például a milánói kongresszuson megismert Jonas Nekrašius rendezett nekem később kiállítást Litvániában. A weimari kongresszuson megismert Cristiano

Beccaletto volt segítségemre az olaszországi ösztöndíjas útjaimon. Cristiano Beccalettótól és Luigi Casalinótól gyűjtöttem több lapot, amelyek a kortárs olasz gyűjteményemet gyarapítják.

2000 után a KBK révén kerültem kapcsolatba Torre úrral, aki egyik szervező „motorja" az olasz ex libris életnek. Többször járt Budapesten, tőle is mindig kaptam olasz grafikákat. Ő kezdte el a magyar–olasz, olasz–magyar kiállítások szervezését.

Ürmös Péter linómetszete, X3, 88×128

Műveid – mint az eddigiek is mutatják – az európai országokon túl eljutottak az USA-ig, Egyiptomig, Kínáig, Japánig. Néhány példa abból a rengeteg pályázatból (és ezekhez kötődő kiállításból), melyeken külföldi ex libris egyesületek felhívására részt vettél. Az 1990-es években a franciaországi Jacques Callot-, majd a Rabelais-pályázat. A németországi Kronachban a Goethe és Schiller az ex librisen, majd a Cranach és Dürer az ex librisen c. kiállítások. Olaszországban a Szent György témájú, majd a II. Gyula pápa emlékére meghirdetett pályázat. Lengyelországban Racibórz, Ustroń, Katowice, Krakkó, Gliwice városok állították ki műveidet. Többször szerepeltél a sanghaji Fuxianzhai Exlibris Museum nemzetközi meghívásos könyvjegykiállításán (2007, 2008). Ezek közül mely pályázataid bizonyultak a legsikeresebbnek, gondolok itt a díjazásra, kiállításokon szereplésre?

Számomra a legkedvesebbek közé tartoznak a franciaországi Association Jean Chièze által meghirdetett fametszetpályázatok. Ezekre lapdúcmetszeteket küldtem, amelyek pedig nehezebben faraghatók. Az olasz és a litván ex libris pályázatok hoztak leginkább elismerést számomra, ezek további meghívásokat is eredményeztek. Plakátra felkerült a munkám, vagy elismerő okleveleket kaptam. Egy perzsa költő emlékére kiírt ex libris pályázaton harmadik helyezett lettem Bakuban.

Külföldi meghívásaid közül Finnországban 2010-ben előadást tartottál a mai magyar ex librisről. Elmondanád nekünk is, hogyan látod a magyar ex libris készítés helyzetét ma, a XXI. században? Hol a helyünk a nemzetközi mezőnyben?

A magyar ex librisnek méltán volt jó híre a huszadik században. A kisgrafika nagymesterei (például Fery Antal) nemcsak folyamatosan szerepeltek a külföldi kiállításokon, hanem külföldi gyűjtők is keresték őket. A külföldi kongresszusok is mutatják, milyen sokat számít egy ország megítélésében a személyes jelenlét, ebben pedig nem jeleskedtek a hazai könyvművészet mesterei, kivéve Vén Zoltánt, és az Ausztriába kijáró Bálint Ferencet. Kongresszusokon lehet megrendelést szerezni, gyűjtőkkel is megismerkedni. Egy százpéldányos rézkarc megrendelést tökéletesen, nyomdatisztán produkálni: ehhez megfelelő szakmai gyakorlat és felkészülés, felszerelés, sok türelem és idő kell. Ezeket a ma végzettek nem sajátítják el megfelelően, de nem is startolnak rá egy ilyen (úgymond kispénzű) megrendelésre. Számítógéppel készítenek logót, arculattervet százezres nagyságrendben. Korunkban a megváltozott trendek nem segítenek a tradicionális műfajoknak, ha még ehhez hozzászámítjuk a közízlés és a kulturális szint általános mértékű hanyatlását, akkor nem csodálkozhatunk azon, hogy itt tartunk. Magasabb kulturális igényű országok a legkülönbözőbb témákban jelentetnek meg ex libris pályázatokat (építészeti-ipari emlékek évfordulójára, egyetemes, nemzeti, vagy lokálisan illusztris személyek emlékére, stb.), megfelelő anyagi támogatást szerezve, évente több alkalommal. Most kaptam például egy ex libris pályázati felhívást az egykori olasz Topolino autó témájában; nekem eszembe nem jutna ilyent meghirdetni, de ott egy FIAT-konszern áll mögötte, nekik pedig ez nem kiadás, hanem megtérülő befektetés.

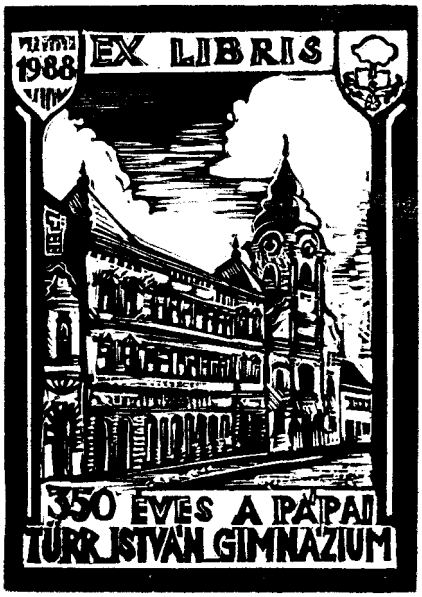

Ürmös Péter linómetszete, X3 (1988), 77×55

Témavilágodra – mint már utaltál is rá – jellemző az építészeti értékek, régi műemlékek, utcák-terek ábrázolása. Emellett jellemeznek a környezetvédelmi, irodalmi kötődésű képgrafikák. Gyakran sorozatokban gondolkodsz. Mutasd be legkedveltebb sorozatodat kicsit közelebbről, konkrét műveken keresztül!

Főbb témacsoportjaim: illusztrációk, ex librisek; tanulmányok és ehhez kapcsolódó feldolgozások, átértelmezések; groteszk hangvételű kompozíciók; sci-fi jellegű képek; környezetvédelmi sorozat; építészeti feldolgozások.

Az utóbbi évek kedvenc sorozata az építészeti, ennek témáját az utazásaim inspirálták. Címében mindig az adott ország „utca" elnevezése szerepel: Via Roma, Rue Wissembourg. A sorozat nagy része az ajkai műhelyben készült, az első darabja, a Via Roma a kilencvenes évek közepén keletkezett, maratással. A kollégák megítélése szerint addig az volt a legjobban sikerült művem. A Via Roma III. mintegy tíz évre rá keletkezett, nem kizárt, hogy lesz még folytatása. Egy megjegyzés: a nyolcvanas évek közepétől volt egy linómetszet-sorozatom, amelyet szintén az utazásaim emlékei motiváltak. Az építészeti vonal munkásságom kétharmadán végigvonul.

Szakíróként is sokat köszönhet neked a kisgrafika műfaja. Az általad szerkesztett kiállítási katalógusokról már volt szó. A Kisgrafika folyóiratnak 2011-től, Soós Imre leköszönése után lettél a szerkesztője. Sokoldalú munkásságod, külföldi szerepléseid révén neved sokak előtt ismertté vált hazánkon kívül is. Elégedett vagy az elért sikereiddel? Milyen terveid vannak a jövőre nézve?

Az elért sikerekkel természetesen elégedett vagyok. Valójában többet már nem

vállalhatok, hiszen az eddigiekből következően elég szerteágazó tevékenységem maximálisan leköti az időmet és energiámat. Tavaly év végén például egymás után, illetve egy időben négy kiállításon szerepeltem.

Terveim mindig vannak. A hosszú távú célokra rá lehet készülni. Tizenöt év óta nem rendeztem a gyűjteményemet, melyből pedig elég sok tematikus és nemzetközi kiállítási anyagot tudnék összeállítani. Nagyon sok megírni való anyag gyűlt össze az osztrákoktól, olaszoktól, finnektől, stb. Grafikai terveim között szerepel egy kizárólagos német, illetve olasz anyag összeállítása, amelyet szeretnék odakint bemutatni.

A grafikai alkotómunkában a permanens célt mindig a soron következő feladat jelöli ki, ami vagy pályázatból, vagy megrendelésből adódik, erre pedig előre nem lehet rákészülni.

Köszönöm a beszélgetést! További sok sikert kívánunk munkásságodhoz!

(A művésszel készített interjú bővebb változatát az Ürmös Péter kisgrafikai világa c. kötetben olvashatják.)

Vasné dr. Tóth Kornélia

Bedő Sándor linómetszete, X3, 90×70

Híres gyűjtők könyvjegyei az Országos Széchényi Könyvtárban

Katona Gábor

Katona Gábor (1906–1998) esztergomi ügyvéd, hosszú időn át a Kisgrafika Barátok Köre elnökségi tagja.[1] Rangos ex libris gyűjtőnek számított mind hazai, mind nemzetközi vonatkozásban. A II. világháborúban tartalékos huszárőrnagyként teljesített szolgálatot. Már a világháború előtt megismerkedett – főleg esztergomi – ex libris gyűjtőkkel, id. Szölgyémy Pállal, Einczinger Ferenccel, Holló Kornéllal, akik indulásképpen megajándékozták gyűjteményük néhány darabjával. A II. világháborút követően az 1960-as években kezdett élénkebb ex libris gyűjtésbe, amikor sok viszontagság után letelepedhetett Budapesten, és ügyvédi hivatását is újra gyakorolhatta. Életében meghatározó jelentőségű lett a lengyelországi malborki ex libris biennáléra való eljutás, itt ismerkedett meg a Semsey családdal. Gyűjtőtevékenységéhez nagy impulzust adott az 1970-es budapesti XIII. Nemzetközi Ex libris Kongresszus. „Gyakorlatilag ettől mondható folyamatosnak gyűjtői tevékenységem”[2] – vallotta.

A kétévente megrendezett nemzetközi FISAE ex libris kongresszusok szinte mindegyikén részt vett: Budapest (1970), Helsingör (1972), Bled (1974), Lisszabon (1976), Lugano (1978), Linz (1980), Oxford (1982), Weimar (1984), Utrecht (1986), Mönchengladbach (1990), Milánó (1994), Chrudim (1996). A malborki biennálék mellett járt Prágában, Olmützben, idehaza a szegedi, tihanyi stb. országos összejöveteleken, ill. a Duna-menti országok találkozóin: Pécs-Mohács (1991), Pozsony (1992), Linz (1993). A belgiumi Sint-Niklaasban működő, 1975-ben megalakuló Nemzetközi Ex libris Centrum alapító tagjaként tartja számon.[3] Állandó cserepartnerei száma 50 körül volt. Magyarország egyik legnagyobb magángyűjteményét birtokolta, kollekciója meghaladta a 30 000 ex

Csiby Mihály linómetszete, X3, op. 116 (1979), 58×80

Fery Antal fametszete, X2, op. 1143 (1976), 105×80

Vincze László linómetszete, X3, 105×75

librist. Számos híres ember nevére metszett könyvjegyet is találhatunk gyűjteményében: Richard Nixon, gróf Teleki József, Benito Mussolini, Kodály Zoltán, Szabó Dezső, II. János Pál, Radnóti Miklós, Benczúr Gyula, Habsburg Ottó.[4] A hagyaték gondozója jelenleg unokája, Katona Csaba történész.

Összesen 132 lapot rendelt a saját (ill. a család) nevére,[5] ezek jelentős része rézkarc és száldúcú fametszet. Az első lapjait Bencze (Binder) László készítette. Legkedvesebb művészei Vén Zoltán (tőle rendelt a legtöbb lapot), Tempinszky István, Vincze László, Ürmös Péter, Bálint Ferenc, de Bedő Sándor, Fery Antal és Szentessy László is számos ex librist készítettek a nevére. A külföldiek közül O. Volkammer, J. Mommen, G. Gaudaen, W. Jakubowski, Frank-Ivo Van Damme a legkedveltebbek.[6] Főleg heraldikai, hajózással kapcsolatos és aktokat ábrázoló ex libriseket készíttetett. Könyvjegyein a hajó, a vitorlás motívum dominál, akár önállóan, akár a mitológiával összekapcsoltan. Utóbbira példa Vén Zoltán „Kiklász. Kalandozásaim" feliratú alkotása. Lapjai közt alkalmi grafikák is szerepelnek, főleg a nemzetközi ex libris kongresszusokhoz kapcsolódóan.

Ex libris gyűjteményéből többször mutattak be kiállítást, pl. 1997-ben kb. 200 ex libriséből. Ez alkalomból katalógust is megjelentettek, melyben a kilencven évén túljutott Katona Gábor maga vall életéről, gyűjteménye létrejöttéről.[7] Halála után 1998-ban Budapesten, 1999-ben Szegeden rendeztek kiállítást.[8]

Az Országos Széchényi Könyvtárban Fery Antal, Vén Zoltán, Nagy Árpád Dániel, Kertes-Kollmann Jenő, Andruskó Károly, Ürmös Péter, Csiby Mihály ex librisei szerepelnek a nevére szólóan a tenger, a vízpart, a vitorlás gyakori motívumával, hegyvidéki tájjal és az esztergomi bazilikával.[9] „Sol lucet omnibus!", azaz „A nap mindenkinek süt", hirdeti az egyik grafika. Ezt a reményt és bizonyosságot közvetíti a gyűjtő és gyűjteménye.

Vasné dr. Tóth Kornélia

Müller Árpád rézmetszete, C2, 95×55

1 Szászné Gasztonyi Mária: Dr. Katona Gábor, a magyar ex librisgyűjtők doyenje, Kisgrafika 1997. különsz., 7.
2 Dr. Katona Gábor: *Hogyan lettem gyűjtő?, Dr. Katona Gábor könyvjegy gyűjteménye,* Szerk. Ürmös Péter, Pápa, 1997. 3. – Emlékiratai első része „A banalitások az élet ritmusa" címmel a Népszabadság 2000. április 4-ei számában jelent meg. – lásd *Hírek*, Kisgrafika, 2000/2. sz., 12.
3 Kecskés Katalin: *Dr. Katona Gábor ex libris-gyűjteményének keletkezése, tematikai és származási hely szerinti felosztása, a gyűjtemény helye a magyar magán könyvjegy-gyűjtemények sorában,* ELTE BTK, 1999. (szakdolgozat), 22.
4 Uo., 20.
5 Uo., 24. Másik forrás szerint saját lapjai száma: 122 – Szászné Gasztonyi Mária: *Dr. Katona Gábor, a magyar ex libris-gyűjtők doyenje*, Kisgrafika 1997. különsz., 7.
6 Szászné Gasztonyi Mária: *Dr. Katona Gábor, a magyar ex libris-gyűjtők doyenje*, Kisgrafika 1997. különsz., 7.
7 Ürmös Péter: *Dr. Katona Gábor könyvjegyeinek kiállítása*, Kisgrafika 1997/4. sz., 3–5.; *Dr. Katona Gábor könyvjegy gyűjteménye*, Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa, 1997. (katalógus)
8 Mayer József: *A Katona-gyűjtemény kiállítása Budapesten – három kortárs művész alkotásainak társaságában*, Kisgrafika 1998/3. sz., 4–5.; Katona Csaba – Dr. Krier Rudolf: *Dr. Katona Gábor gyűjteménye Szegeden*, Kisgrafika 1999/2. sz., 4–5.
9 Az ex librisek jelzete: Exl.K/136–142, Exl.K/928, 954, 1003

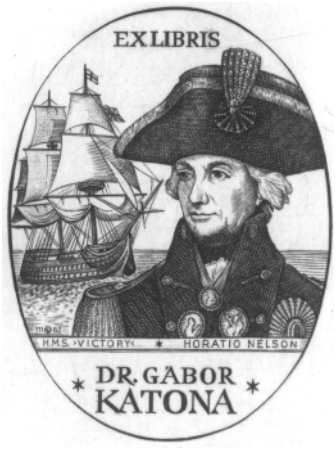

Oswin Volkammer (D) rézmetszete, C2, Op. 111 (1982), 57×43

Kerékgyártó László kiállítása

Kedves vendégeink, tisztelt hallgatóság!

Kerékgyártó Lászlónak, itt a Kőrősi Csoma Sándor Kőbányai Kulturális Központban 2016. május 9-től látható kiállítása nemcsak a legújabb képeivel, hanem az eddigi munkásságának egy összefoglaló keresztmetszetével is megismerteti a látogatót.

A kiállítás létrejöttéért köszönet illeti Kőhegyi Gyula grafikusművészt, és a Kőrösi Galéria vezetőjét, Murai Gábort.

Ez az összegzés az *„otthon" és az „itthon"* végzett alkotói életmű legjellemzőbb művein keresztül *szembesít* minket nemcsak a nagyváradi, illetve erdélyi tradíciók ápolásának miként jével, hanem megismertet bennünket a budapesti *(az itthoni)* kerületek sajátos jegyeivel, ahogy egy festőművész látja és láttatja ezeket.

Kerékgyártó László művészete több síkon bontakozott ki, s hogy ez így történt, ebben nagyváradi mestereinek jelentős szerepe volt. Kristófi János festőművész és tanár a piktúra rejtelmeibe vezette be, MottlRoman grafikus művésztanárnak a grafika formanyelvének megismerését köszönheti, Kis Elek festő- és textilművész pedig a formatervezést és tárgyművészetet tanította. Katonakorából Molnár Dénes, Baász Imre és GeluPateanu barátságát őrzi, ő révükön tovább gazdagodott a látáskultúrája. Mindezek a találkozások és az irányok kijelölték a későbbi művészi tevékenységének hármas vonulatát: úgy mind festészet – grafika – és tárgyművészet. Útkeresésében permanensen megtalálható a „hagyományos és az újszerű" kettőssége.

Kerékgyártó László grafikája, CAD

Kerékgyártó László grafikája, CAD

Így tartja tiszteleten a piktúra évszázados szabályait, de újabb és újabb tartalommal tölti meg a felületes szemlélő által például az egyszerű tájképnek vagy városképnek ítélt kompozícióit. Ugyanúgy megmarad grafikáinak kézműves jellege attól függetlenül, hogy számítógép segítségével nyer színt, feliratozást, textúrát az alkotása. Tárgykultúrájában a „talált és a kitalált" ötvöződik újabb tartalmi összefüggést sugallva.

1. Ennyi bevezetés után először *festészetének* néhány különlegességére hívnám fel a figyelmet. Kerékgyártó László képzőművészetében a festészet az igazán attraktív és domináns ágazat. A koloritás vagy színkezelés problémakörében a harmónia keresése egyfajta vezérelvként jelenik meg. A nála megtapasztalható színes szürkék világának egyfajta monokróm jellege kétfajta motivációból táplálkozik. Egyrészt az „otthoni" emlékek elhalványuló képei fejeződnek ki ezekkel a szürkékkel, másrészt az „itthoni", nagyvárosi „nap-, illetve színfogyatkozások" jelennek meg ecsetvonásai nyomán; gondoljunk itt a nagyvárosi háztömbök tövében megtapasztalható esti szürkület által okozott elszíntelenedésre, vagy a hajnali derengést követően a színek újjászületésére.

A festői problémák apropóján táj- és városképeket, illetve csendéleteket jelenít meg, amelyek részben „otthoni" emlékei alapján, részben pedig „itthoni" konkrét megfigyelések és vázlatok alapján készülnek. Utalok itt a bihari felhőjátékra (Jelenség címmel), vagy a ma már nem létező nagyváradi várfalsánc képére, Mátyás király szülőházára, és itt hirtelen folytassuk a sort itthonról a Bakátstéri templommal, a Práter utcai kapuzattal, vagy a kőbányai ipari park körüli épületegyüttesre, és a józsefvárosi Auróra utcai egészségházból kitáruló külvárosi panorámára. A formai és kolorisztikai azonosságok mellett

nem is gondolnánk, hogy mélyebb tartalmi összefüggések is összekötik a képeket, amelyek különböző szimbólumokkal fejezhetők ki. Ez a szimbólumteremtő szándék az általa gyakorolt többi műfajra is jellemző. De az is előfordul, hogy az eltelt idő érleli jelképpé egyik-másik alkotását.

Például a képenként kivilágosuló és elsötétülő, kiszínesedő vagy elszürkülő falazatok láttán elgondolkodhatunk, milyen tartalmakat kapott csak az utóbbi fél évszázadban az a szó, hogy *„fal” (a Pink Floyd együttes neve talán eszünkbe juttat egy s mást)*. De mi most emlékezzünk arra, amikor *„otthon ledőltek a hallgatás falai*” (Tőkés László szavaival élve), és gondoljunk arra, mit jelent ugyanez a szó immár egy éve *„itthon”* és szerte Európában.

Portréi lényegre törő karakterábrázolások, elsőnek említeném az „otthoni” mesterének, Kristófi János emlékére készült művét. Pesti László szintén megérdemli, hogy arcvonásait festmény őrizze meg az utókor számára, hiszen a kisgrafika önzetlen mecénása volt a fáradhatatlan kertépítő, városvédő.

Arcképeinek vonatkozásában szintén megfigyelhető az a kettősség, amit a hagyománytisztelet jelent, és a tradicionalitás jelenkori átéléséből fakad; amit például a nagyváradi születésű „Pázmány Péter emlékezete” című képe is sugall. Portréciklusához tartozik „Bethlen Gábor kora” című festmény.

Látszólag az egyszerű csendéletek is továbbgondolkodásra serkentenek, itt sem áll Kerékgyártó Lászlótól távol a szimbolikus megoldások keresése és alkalmazása (Kód), amelyek nemegyszer elvezetnek minket a magyarság megmaradásának sajnálatosan permanens és aktuális problémaköréhez.

Visszatérve még egy gondolat erejéig a koloritásra, figyeljük meg, ahogy a monokróm környezetből előbukkan egy-egy világosabb, esetleg enyhén telítettebb színárnyalat, ezzel ösztönözve minket arra, hogy reménykedve várjuk a színek kivirágzásának ünnepélyes momentumát. Ugyanezt mondhatjuk a szimbólumok nyelvére lefordítva is: a festőnek az általában

Kerékgyártó László grafikája, CAD

jellemzően és szándékosan visszafogott színvilága általános értelemben a Kárpát-medencei magyarság fájdalmait közvetíti, de a felsejlő élénkebb színek a reményteljes várakozásnak adnak hangot.

A nagyváradi emlékeket feldolgozó kompozíciói közül a vár motívuma sem hiányozhat a kiállításairól. Nemritkán szójátékkal megadott cím kölcsönöz többlettartalmat a képnek, ahogy például a Nagyvárad-vár címében is szerepel; nem mindegy, hogy igeként, vagy főnévként értelmezzük az utolsó szótagot.

2. Művészi tevékenységének második területe a *grafika***,** amelynek egy különleges ága a könyvjegyművészet, vagy az *ex librisek* világa. Itt harmóniába kell rendezni a szöveget a kívánt vagy választott motívummal, amely különleges felkészültséget igényel. Ebben is új utakat keres, amely megfelel korunk újabb kihívásainak is egyúttal, ez pedig a számítógépes grafika; pedig a metszetek műfajában is biztonsággal mozog. Az ötletet gyors ceruzavázlattal veti papírra, ami majd a számítógép segítségével kap színeket, feliratokat és nyer végső formát. Közel két évtizede szerepel már rendszeresen kisgrafikáival az Kisgrafika Barátok Körének egyesületi kiállításain. Ugyanez időszak alatt lettek lapjai magán- és közgyűjtemények megbecsült darabjaivá. A legutóbbi időben pedig már nemzetközileg is elismerték munkáját, hiszen több külföldi pályázaton sikerrel szerepelt, így például a finnországi FISAE kongresszuson, ami a könyvjegyművészet legrangosabb fóruma.

Az ex librisek mellett egy másik nagy egységet jelent az Erdélyországot idéző, úgynevezett „memorial” grafikák. Nem kimondottan emléklapok, de minden vonatkozásukban emléket állítanak a szeretett szülőföldnek, minden utalásukkal ahhoz kötődnek. Sok esetben ezek a pár négyzetcentiméternyi grafikák mondanivalójuk jelentőségében túlszárnyaljákaz óriás-poszterek hatását.

3. Harmadik körbe tartozik a *Jelfák*nak nevezett *tárgyegyüttes*. Tárgyművészetének szintén van egy fejlődési vonulata, amely önmagában véve is egy szuverén alkotói terület. Fantáziáját mindig lendületbe hozzák azok a megtalált tárgyak, amelyek eredeti funkciójukat elvesztve még őrzik az egykori alkotójuk elképzelése szerint kialakított esztétikumot, amit ő sok tekintetben megőrzendőnek tart. Ezekhez a tárgyakhoz újabbakat társít, hogy további asszociációs folyamatot indítson el a nézőben. Művészeti szakkifejezéssel élve az Object vagy objettrouve területén is újabb különleges alkotásokkal gazdagítja életművét, a Jelfák is ilyen alkotások. Rendeltetésük szerint az ilyen tárgyak figyelemre felhívó, megállító és irányító szerepet töltenek be, a művelődéstörténetben pedig konkrétan nevesítve a római mérföldkőtől, a milliáriumtól kezdve a népi temetkezésnél használatos kopjafákig bezárólag sok formáját ismerjük. A vertikális tengelyre fűzött motívumok sora többlettartalommal ruházza fel ezeket a tárgyakat, de eredeti funkciójuk megmarad.

A „jel” valamilyen dolog, fogalom, összefüggés kifejezésére szolgáló ábra, a konkrét jelentéstartalmától függetlenítve szimbolikus értékű lehet. A Kárpát-medencében napjainkra elterjedt megemlékezési formává nemesedett a kopjafás emlékműállítás. Ilyen attitűdből született Kerékgyártó László keze nyomán az „1956” című jelfa, amely a hatvanadik évfordulót ünnepelve a művész főhajtása a forradalom hősei és vértanúi előtt. Hasonlóképpen nemes szándékú a Petőfi Sándorra és Kós Károlyra emlékező jelfa. Mindhárom köztéri alkotásként

is megállná a helyét. Az alkotó groteszkbe hajló látásmódját fejezi ki a „Műkereskedő”, vagy „Ez is Amerika” című tárgykompozíciója.

Végezetül és összegezve azzal zárom a kiállítási ismertetőmet, hogy Kerékgyártó László művészete hidat képez a tegnap és ma, múlt és jelen, az „otthon és az itthon” között, és ennek folytatásához kívánok neki további töretlen alkotóerőt!

Ezeknek a gondolatoknak a jegyében kérem, hogy fogadják szeretettel Kerékgyártó László újabb tárlatát, és a kiállítást ezennel megnyitom!

Budapest, 2016. május 9. *Ürmös Péter*

HÍREK

In memoriam Józsa János

Csaba királyfi útján a csillagok felé

(1936. november 7. – 2016. június 30.)

Félé vszázada, a debreceni Nyári tárlat megnyitóján találkoztam a sajátos szín- és formavilágot bemutató és felmutató festő és grafikusművész Józsa Jánossal. E találkozás hosszú évtizedekre meghatározta kapcsolatunkat, mely a debreceni ex libris művészet és gyűjtés hetvenes évekbeli újbóli fellendülésekor, az Ajtósi Dürer Ex libris és Kisgrafikagyűjtő Körben a közösen végzett munka közben – Ő művészeti vezetőként, én szervező titkárként, kiadványszerkesztő, -tervezőként együttműködve – tovább mélyült és erősödött. Valójában ekkor kerültem közel hozzá, ahhoz az emberhez és művészhez, aki munkásságában minden szinten a minőséget képviselte és azon fáradozott, hogy a debreceni művészetet a két háború közötti szintre, vagy ha lehet, annál magasabbra emelje. E tevékenység közben a képzőművészet minden ágát művelni kezdte, és valamennyiben kiemelkedőt tett le a művészetek iránt érdeklődő nagyközönség asztalára. Munkássága senkiével össze nem téveszthető. Eredeti forma- és színvilága itthon és szerte a világban felkeltette a figyelmet. A látványból indult ki, de sohasem a látványt ábrázolja csupán, hanem azt gondolatilag átfogalmazva, sűrítve, az emlékeit tárja a néző, a szemlélő elé.

Józsa János rézkarca, C3, op. 331 (1980), 100×70

Ez a munkamódszer érvényesül az ex librisein és az alkalmi grafikáin is. Azért ezt a részletét emelem ki művészetének, mert ez áll legközelebb hozzám/hozzánk. Ex libriseinek és alkalmi grafikáinak száma megközelíti a négyszázat. E tenyérnyi lapokon heraldikai jellegűvé komponált szimbólumok együttese áll előttünk: megjelenítve a könyvjegy tulajdonosának foglakozását, érdeklődési körét. A könyvjegytulajdonost és a világát mutatja be, természetesen a belső tulajdonságokra téve a hangsúlyt. Megjelenítve a világ tükröződését s azt a belső atmoszférát, mely e kisméretű lapokon meghatározóak.

Témái sokrétűek: portrék – tulajdonosé vagy híres embereké – nem fényképszerűen, hanem a személy belső világára utalva. Virágok, a „művész virágai”, épületek, hangszerek stb. Valamennyinek szimbolikus jelentősége van.

A klasszikus ex librisek meghatározó darabjai a kisgrafikai életműnek. Ezek mellett az in memoriam lapok, az irodalmi illusztrációkat hordozók is megtalálhatók munkásságában. E gazdag kisgrafikai életmű is az emberre fogékony és érzékeny alkotót mutatja be.

Józsa János fametszete, X2, op. 135-2 (1973), 100×60

Számtalan hazai és nemzetközi kiállításon mutatkozott be Finnországtól Svájcig, Olaszországig. Felsorolhatatlan a munkásságát elismerő díjak sora. A hazai és nemzetközi sajtóban a róla szóló publikációk sora a több százat is eléri. Ezek között az ex libris munkásságáról írottak száma is jelentős.

Józsa János elment Csaba királyfi útján a csillagok felé, de nem az eltávozottra emlékezünk, hanem arra az élő művészre, aki bennem/bennünk marad széleskörű, sokoldalú munkásságával, az izgalmas és elgondolkodtató alkotói világával. Ő

Józsa János rézkarca, C3, op. 357 (1986), 100×70

a debreceni és hazai képzőművészeti világban olyan nyomot hagyott, mely nemcsak összeköt az évszázadok művészeivel, hanem a jövőbe vezető utat is mutatja. Nélküle az ex libris- és kisgrafikagyűjtő társadalmunk szegényebb lenne, s ezért a bennünk élő, gazdag életművel megajándékozó Józsa Jánosra emlékezünk.

Imolay Lenkey István

*

Megemlékezés dr. Lenkey Béláról

Dr. Lenkey Béla, a debreceni egyetem nyugalmazott docense, a KBK tagja, aki az egyetemen számos figyelemre méltó ex libris kiállítást szervezett, 73 éves korában, 2016. június 3-án elhunyt.

*

Megemlékezés dr. Ertsey Péterné, Kerner Irénről

Dr. Ertsey Péterné, Kerner Irén 1921. január 13-án, Szegeden született. Édesanyját két éves korában elvesztette. Szomorú gyermekkora, küzdelmes élete volt.

Kopasz Márta fametszete, X2, op 20. (1984), 55×75

Tanulmányait a Zsámbéki Polgári Leányiskolában és 1935–1940 között az Elemi Tanítóképző Intézetben kiváló eredménnyel folytatta. 1944-ben a Szegedi Állami Polgári Iskolai Tanítóképző Főiskolán matematika–természettan szakon oklevelet, 1952–1954 között a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Karán levelező tagozaton fizika tanári képesítést szerzett. Tanári munkáját 1945-ben Balatonfüreden kezdte, majd 1953-ban, házasságkötését követően Szegedre került. Évekig a Madách Utcai Általános Iskolában, majd nyugdíjazásáig a Rókusi Általános Iskolában tanított.

1953-ban feleségül ment dr. Ertsey Péter jogász, költő, irodalomtörténészhez. Házasságából egy leánygyermeke született. Két lányunoka és két dédunoka boldog nagymamája volt. Ápolta nevelt lányaival kapcsolatát, akik férje elhunyt első feleségétől születtek.

Kopasz Mártával már az ötvenes években megismerkedett. Finom érzéke folytán a művészetek közel álltak hozzá. Örömmel vett részt a Kisgrafika Barátok Köre összejövetelein és Márta néni szombat délutáni beszélgetésein. Csendes, halk szavú, szolgálatkész volt. Az 1988-as szegedi kisgrafika találkozón háziasszonyi teendőt vállalt.

Egészségi állapota a 2000-es évek elején meggyengült. Látása romlott. Több szemműtéten esett át. Egyedül már nem tudta magát ellátni, lányáékhoz került. Sajnos teljesen elvesztette szeme világát. Hat éven át ezt is türelemmel viselte. Alice odaadóan gondozta, majd mikor ágyban fekvő beteg lett, akkor is szeretettel ápolta az utolsó pillanatig.

Ertseyné Irénke 2016. június 7-én családja körében csendben örökre megpihent. Búcsúztatása Irénkéhez méltón, nagy tiszteletadással az alsóvárosi ferences Havas Boldogasszony templomban szentmise keretében történt. A megható megemlékezésen nyolcéves dédunokája elszavalta a mamája által gyakran mondott Reviczky Gyula Imakönyvem című versét.

Irénke, nyugodj békében! Szerény, művelt egyéniséged nem feledjük. Szeptemberi összejövetelünkön megemlékezünk Rólad.

Szeged, 2016. július 12.

Szomorú szívvel emlékezett *Rácz Mária*

*

Megemlékezés Oswin Volkamerről

A Lipcsében élt grafikus, rézmetsző, sok szép ex libris készítője, ez évben elhunyt. Következő számunkban ismertetjük működését.

*

Zsigmond G. grafikája, 68×100

Szilágyi Magdolna ex librisei az OSZK-ban

2016. július 20-án háromtagú szegedi küldöttség, Rácz Mária, Sárszegi György, Bakacsi Lajos hozta a 2015-ben elhunyt szegedi gyűjtő, Szilágyi Magdolna ex libris hagyatékát, pontosabban annak egy szeletét az Országos Széchényi Könyvtár Plakát- és Kisnyomtatványtára számára. A gyűjteményt Rácz Mária, a szegedi KBK titkára bocsátotta rendelkezésünkre, miután megvásárolta a családtól.

Az ajándékozás 540 darab ex librist tartalmaz, mely 22 magyar művész alkotása: Bagarus Zoltán, Bakacsi Lajos, Bálint Ferenc, Bordás Ferenc, Csiby Mihály, Dégi László, Dinnyés Ferenc, Diskay Lenke és férje, Varga Hajdú István, Fery Antal, Kékesi László, Kopasz Márta, König Róbert, László Anna, Nagy László Lázár, Petry Béla, Sterbenz Károly, Stettner Béla, Ürmös Péter, Várkonyi Károly, Vén Zoltán, Takács Dezső.

Különösen sok lappal gazdagodott a könyvtár a szegedi művészek, Bakacsi Lajos, Dégi László, Dinnyés Ferenc, Kopasz Márta, László Anna grafikáiból, ezzel sokrétűbbé téve a XX–XXI. századi ex libris anyagot. A szegediek mellett az ajkai Bagarus Zoltán, a ceglédi Nagy László Lázár, a szerencsi Fery Antal, a budapesti Ürmös Péter, Vén Zoltán, Stettner Béla, a debreceni Várkonyi Károly lapjaiból is számos, a könyvtár gyűjteményében eddig nem szereplő grafika szerepel a listán. Az anyag részletekbe menő feldolgozása – a gyűjteményegység egyben tartása mellett – rám vár.

Köszönet a tartalmas és nagylelkű ajándékozásért!

Vasné Tóth Kornélia

*

A Palota Galéria szeretettel meghívja Önt és családját, 2016. szeptember 14-én, szerdán 17 órára Kerékgyártó László Festészet, kisgrafika, jelfák kiállítására. A kiállítást megnyitja Dr. Aniszi Kálmán író, publicista, ny. egyetemi oktató. Megtekinthető: 2016. október 4-ig. Nyitvatartás naponta 9-21 óráig, hétvégén a Ház programjaihoz igazodva. Cím: Csokonai Művelődési Ház, 1153 Budapest, Eötvös u. 64-66. Telefon: 307-6191, Megközelíthető a Mexikói úttól és Újpestről a 25-ös, a Bosnyák térről a 125-ös autóbusszal.

Vincze László linómetszete, X3, 95×68

LAPSZEMLE

Boekmerk 2016, 52. füzet. Észak-amerikai művészek ex libriseit ismertetik, s minthogy kevéssé ismert területről van szó, az írás folytatása következik. Érdekes téma és szintén folytatásban jelenik meg A melankólia a modern ex libriseken c. tanulmány.

Az ex libris-variációk sorában F. Masereel és A. Roller egy-egy műve szerepel.

Christine Bell (Melbourne) könyvtáros saját munkájáról és a Victoria State Library ex libriseiről nyilatkozik.

Egy belga (Niko Hanon) és három külföldi grafikus (Sz. Kolecsenko, Wang Yu, J. Brazda) bemutatása, végezetül válogatás a legfrissebb ex librisekből, valamint az első modern kiadóról, A. Manuzio-ról, megjelent kiadvány ismertetése.

♣

Exlibris Aboensis 2016/2, 94. sz. A címlapon színesen festett címerek. Ennek kapcsán Pekka Heikkilät, a heraldikus ex librisek specialistáját ismerhetjük meg.

Igényesen válogatott ex librisek illusztrálják Takács Gábor írásának második részét, amelyben a modern erdélyi ex librisekről ír.

Átfogó tanulmány foglalkozik a svasztika szerepével az ex libriseken.

Petra Heikkilä-Perkiö illusztrátor, grafikus gyermekien naiv, kedves figurái festményein, kisgrafikáin egyaránt megjelennek. Több ex librist tervezett Päivi Heikkilänak is, aki mint gyűjtő mutatkozik be.

Illimar Paul észt művész grafikái, festményei gazdagon illusztrált cikkben láthatók.

A legfrissebb finn aukciós árakról is tájékozódhatunk.

Különlegesség a tematikus válogatás, bútorokat ábrázoló kisgrafikákból.

♣

Knižní Značka 2016/2. Sajnos ismét német nyelvű összefoglalás híján kaptuk meg a legfrissebb cseh folyóiratot.

Kitűnő grafikusokkal ismertet meg bennünket a lap, mint Hana Čápová, Rastislav Michal, Karel Toman, Daniela Havličková, Václav Rykr, valamint az utolérhetetlen Jiří

Bedő Sándor grafikája, P1, 80×60

Švengsbír. A lap több illusztrációja példa a sajátos cseh humorra, a hrabali látásmódra. A gazdag irodalmi kínálatban szerepel Vasné Tóth Kornélia könyve (Ex libris és képkultúra, 2016.) és a cseh és szlovák ex libris művészek 2015. évi katalógusa is.

♣

Nordisk Exlibris Tidsskrift 2016/1. A népszerű halál témájú ex librisekből nyújt át válogatást a szerkesztő, aki egyúttal ismerteti Vasné Tóth Kornélia magyar ex libris-kultúráról kiadott kézikönyvét. Főként magyar ex librisek szerepelnek a kiadvány utolsó lapján, ahol véletlenül Zádor István neve alatt jelent meg a XX. század Picasso mellett legnagyobb rajzművésze, Szalay Lajos kitűnő ex librise, amely Faludy György számára készült.

Horváth Hilda

KÖNYVESPOLC

Het ex libris in de belle époque

A Het ex libris in de belle époque (Az ex libris a „szép korszak”-ban) c. katalógus az azonos című kiállításhoz kapcsolódóan jelent meg 2015-ben. A tárlat 2015. szeptember 13-tól 2015. december 13-ig volt megtekinthető a belga Sint-Niklaas Nemzetközi Ex libris Centrumban. A 19–20. sz. fordulója, a fin de siécle (századvég), a belle époque (szép korszak), a boldog békeidők periódusából láthattak az érdeklődők egy nagyon színes válogatást.

Ez a korszak a gazdasági felemelkedés időszaka volt, mely a kulturális életben, a művészetekben is jelentős fellendülést hozott. Ekkoriban több stílustörténeti irányzat élt egymás mellett. Az új stílus gyökerei Angliában jelentkeztek, az Arts and Crafts mozgalom keretében, mely a Művészetek és Kézművesség kifejezésként fordítható. Ez eredeti és jelentésteli művek létrehozását propagálta, szemben a viktoriánus korszak eklektikus historizmusával és az ipari forradalom során elterjedt gépi sorozatgyártással. A jelentkező új irány számos névváltozatban élt, országonként más-más elnevezéssel illették: az angliai modern style, a német Jugendstil, a spanyol modernisme, a francia art nuoveau, az olasz stile liberty, az osztrák Secession és magyar szecesszió. Az irány nagy hatást gyakorolt az építészetre, az iparművészetre, a grafikára és a festészetre.

Az ekkor készült képzőművészeti alkotásokon több stílustörténeti irány hatása figyelhető meg: a szecesszió és a szimbolizmus, az impresszionizmus és posztimpresszionizmus, és tetten érhető a kezdődő avantgárd korszaka. Ennek a sokszínűségnek és megújulásnak jegyében született ez a kiállítás, és hozzá kapcsolódóan a katalógus, a tartalmazó ex librisek vezető irányaként a szecessziós ornamentikára jellemző hullámzó vonalakkal, indázó növénymotívumokkal, erőteljes dekorativitással.

A 19–20. század fordulóján az ex libris gyűjtő szervezetek megalakulásával intézményesült az ex libris készíttetés, a gyűjtők cserelehetőséget kaptak, az ex libris alkotás és gyűjtés is virágzásnak indult. A heraldikusex librisek háttérbe szorultak, megjelent a tematikai sokszínűség. Ezt tükrözik a katalógusban szereplő ex librisek.

Országonként áttekintve a legtöbb lap *német* grafikusok alkotása, köztük: Hermann Robert Catumby Hirzel, Ephraim Moses Lilien, Otto Ubbelohde, Felix Hollenberg, Adolf Kunst, Georg Broel, Bruno Heroux, Eduard Liesen, Alfred Petrasch, Hubert Wilm, Hanns Bastanier, Heinrich Hönich, Alois Kolb, Franz Stassen, Max Klinger, Hans Thoma, Otto Blümel, Emil Orlik stb. Az *Egyesült Királyságból* is nagy számmal szerepelnek alkotók: George Henry McCall, Joseph William Simpson, Gordon Craig, John Archibald Campbell, James Joshua Guthrie, Henry Ospovat, Charles William Sherborn, George Henry McCall, John Leighton, Robert Anning Bell neveit emelem ki.

A *belgák* (Charles Michel, Edmond van Offel, Charles Doudelet, Max Elskamp, Emile-Henri Tielemans, Edward Pellens, Armand Rels, Louis Titz, Armand Rassenfosse stb.) és a *svájciak* (Hans Eggimann, Alfred Peter, Max Bucherer, Alfred Soder, Fortuné Bovard stb.) körülbelül azonos arányban képviseltetik magukat. Ezután következnek a *hollandok* (pl. Antoon Derkinderen, Albert Pieter Hahn, Jan Bleys, Gerardus Hilhorst, Barend van den Kieboom) és a *franciák* (André Brouillet, Antonin Delzers, Louis-Edmond Chapuis, Alphonse Gallais, Alméry Lobel-Riche, Aglaus Bouvenne stb.).

A *cseh* grafikusok közt J. Benes, A. Boudova, Georg Jilovsky, Vojtech Preissig, Frantisek Kobliha nevét emelem ki. A *spanyolokat* többek között José Mayol Triado, Francisco Roca Simó, Alexandre de Riquer, Joaquin Renart képviseli. Meglepően alacsony az *osztrákok* (Franz von Bayros, Koloman Moser) és az *olaszok* (Guido Balsamo Stella) aránya. Az *észteket* Udo Georgievich Ivask, *Szlovéniát* August Andrej Bucik, *Lettországot* Armin Freiherr von Foelkersam reprezentálja.

Hazánkban az 1903-ban megrendezett első magyar ex libris kiállítás, majd a Szent György Czéh Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete grafikai szakosztálya által 1913-ban megrendezett nemzetközi ex libris kiállítás nagy lendületet adott a magyar ex libris ügyének; ez alkalomra megjelent A Gyűjtő különszáma Az ex libris Magyarországon és külföldön címmel, magyar és francia nyelven. Mindezen körülmények kedvező hátteret adtak a magyar ex libris fejlődésének, mint azt a Het ex libris in de belle époque c., jelen katalógus is tanúsítja. A 2015-ös kiállítási katalógusban a századelő *magyar* grafikusai viszonylag nagy arányban képviseltetik magukat, köztük Rozsnyay Kálmán és Sassy Attila több művel is szerepel. Emellett Sarkadi Emil, Árkay Tessza, Müller József, Vaskovits Erzsébet, Harmos Károly alkotásait szemlélhetjük.

Reich Milton Oszkár jogász, író, műfordító, Arthur Conan Doyle Sherlock Holmes-történeteinek fordítója, a Szent György Czéh titkára részére *Sarkadi Emil* grafikus készített a jogászi hivatásra utaló könyvjegyet. *Rozsnyay Kálmán* színész, újságíró, grafikus több könyvjegye is szerepel. Őt az angol Walter Crane ismertette meg az ex libris készítéssel. Könyvjegyein elmaradhatatlan a nő alakja, indázó virágmotívumokkal, mint ezt Szabó Aurél, Hammerschlag Gusztáv ex librise is bizonyítja. Mindamellett a korszak egyik legmeghatározóbb szecessziós grafikusa *Sassy Attila,* kecses vonalvezetésű, erotikus nőábrázolásaival.

A közel 70 oldalas, színes kiadvány kis indexképeket is közöl a szereplő ex librisekről részletes képleírással és a grafikusok néhány életrajzi adatával. Összességében széles európai körképet ad a századforduló ex libris művészeiről, művészetéről.

Vasné dr. Tóth Kornélia

EGYESÜLETI HÍREK

KÖZGYŰLÉSI BESZÁMOLÓ

Erre az évre meghirdetett első egyesületi közgyűlésünk 2016. április 5-én a H13 Diák- és Vállalkozás-fejlesztési Központban határozatképtelenség miatt elnapolásra került.

A másodikat április 9-én tartottuk meg Budapesten, a Pest-Budai Árverezőházban, amely most már a megjelentek számától függetlenül határozatképes volt. A közgyűlés levezető elnökének Ürmös Pétert választották meg. A Kisgrafika újságban meghirdetett napirend szerint került sor a beszámolókra, amelyek közül az elsőt Antalné Tari Zsuzsa ügyvezető tartotta. A bevezetőben köszönetet mondott dr. Kőrösi Ilonának, akinek a hathatós segítségével elkészült az új alapszabályunk, amely a bírósági végzés szerint 2015. december 11-én jogerőre emelkedett. Jogilag ekkortól hatályos az új vezetőség megbízatása is, de a valós munka 2016 januárjától indult el. Az alapszabály szerint a Kisgrafika újság felelős kiadója Antalné Tari Zsuzsa ügyvezető lett, a módosított lapengedélyt a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság állította ki 2016. január 28-án. Ezt követte az egyesületi iratanyag folyamatos átvétele a korábbi ügyvezető titkárunktól, Palásthy Lajostól, akinek az áldozatos munkáját megköszönte. Ugyancsak megköszönte Király Ágnesnek az adományát, amellyel a könyvelőnk munkáját honorálta. A pénzügyi beszámoló az újságunkban már korábban megjelent, így arra most nem térünk ki. Ezt követően az egyesület időközben elhunyt tagjairól, így többek között Szilágyi Magdolnáról, Dr. Böröndy Jánosné Kiss Piroskáról és Csiby Mihály, egykori titkárunkról emlékeztünk meg. Ezt követően dr. Arató Antalt köszöntöttük abból az alkalomból, hogy Pro Cultura Alba Regiae, valamint a Magyar Arany Érdemkereszt díjakban részesült. Az ügyvezetői beszámoló részletesen ismertette az eltelt időszak egyesületi programjait. A közgyűlés a beszámolót egyhangúlag elfogadta.

Ürmös Péter születésnapi köszöntése

Második napirendi pontban dr. Kas Iván, a Felügyelő Bizottság elnöke terjesztette elő a 2015-ös évre vonatkozó beszámolót, amelynek pénzügyi alapszámait már korábban az újságunkban közzétettük. Harmadik napirendi pontként egyhangúlag elfogadásra került a 2015. évi mérlegbeszámoló.

Negyedik napirendi pontként Ürmös Péter ismertette a 2016-os terveket, amit az egy hónappal azelőtti vezetőségi ülésen fogadtak el javaslattételre.

1. Az első javaslat szerint júniusban nyíló dunaújvárosi Papírmúzeummal alakítson ki az egyesület partnerkapcsolatot.
2. Javaslat történt arra, hogy a lehetőség szerint az egyesület képviseltesse magát a FISAE által meghirdetett rendezvényeken, így a soron következő vologdai kongresszuson is.
3. Javaslat történt arra, hogy a következő közgyűlést nemzeti találkozóként hirdessük meg 2017-re; „kiállítások, előadások, cserenap” programpontokkal. Szándékunk szerint ezt minden évben így rendeznénk meg.
4. Javaslat történt arra, hogy a nemzeti találkozóra kapjanak meghívást a szomszédos országok társszervezetei. Sikeres lebonyolítással a nemzeti találkozóból regionális szintű (hosszabb távon esetleg a FISAE által is műsornaptárba felvett) konferenciákká bővítenénk ezt a kezdeményezést.
5. A KBK archívumából egy vagy több mobil, utaztatható kiállítást állítanánk össze az ex libris népszerűsítése céljából. (Megjegyzés: ez már Kerékgyártó László tagtársunk által megszervezve részben működik.)

A javasolt pontok külön-külön lettek megszavaztatva és egyhangúlag elfogadva. A hármas pontot az alábbi kiegészítéssel fogadta el egyhangúlag a Közgyűlés:

– A nemzeti találkozó megszervezésére egy bizottságot kell létrehozni, amely kibővült hatáskörrel az egyesület internetes megjelenési és elérhetőségi formáját is hivatott lesz szabályozni. A nemzeti találkozókra már az elsőtől kezdve kapjanak meghívást a szomszédos országok társszervezeti is. A távolabbi célunk, hogy a rendszeressé váló nemzeti találkozóink regionális szintű eseménnyé váljanak, és ezek megjelenjenek a FISAE rendezvényei címszó alatt is.

Ötödik napirendi pontban a közgyűlés határozatot hozott az évtizedek alatt felgyülemlő Kisgrafika remittenda ügyében. A Közgyűlés egyhangúlag felhatalmazást adott a vezetőségnek erre vonatkozó ügyintézésére, felkérve Antal Jenőt, dr. Arató Antalt és Király Ágnest, hogy ebben segítsék a vezetőség munkáját.

A hatos napirendi pont Egyebek címszó alatt tárgyalt javaslatok között szerepelt, hogy az egyesületet támogatni kívánók nemzetközi törzsvásárlói kártyát kapjanak. A közgyűlés javaslatot tett a vezetőségnek, hogy kedvezőbb banki feltételű folyószámlát keressen, valamint elfogadva Palásthy András felajánlását, hogy az egyesület weboldalát megújítsa, a vezetőséggel egyeztetve.

Végezetül a Közgyűlés köszönetet mondott a régi vezetőségnek, és név szerint Palásthy Lajosnak az eddig végzett áldozatos munkájáért, és az új vezetőségnek pedig eredményes munkát kívánt.

Ürmös Péter

Ürmös Péter születésnapi köszöntése

SUMMARY

Antal Arató: László Holló Prize for László Vincze

This year László Vincze has won the prestigious distinction bearing the name of László Holló, a painter of Alföld (the Great Hungarian Plain). The artist is based in Sáránd, a village near Debrecen. His achievements are recognized for his graphic art, illustrating poetry and popularizing fine arts. He has designed a large number of small graphics (537 items).

Dr. Kornélia Tóth Vas: Images of a Career. A Conversation with Graphic Artist and Art Teacher Péter Ürmös on His Birthday

Péter Ürmös has turned his sixtieth year of age. He is now the president of our society Kisgrafika Barátok Köre (i.e. the Hungarian association for artists and collectors of small graphics). In this interview he tells about his formative background, his masters, his periods, his membership in several professional organizations, his participation at competitions, his solo exhibitions in Hungary and abroad, his international connections, his arranging comprehensive thematic exhibitions, his special interest in colour dynamics, his collecting ex libris, and his professional writings as well.

Dr. Kornélia Tóth Vas: Gábor Katona in Famous Collectors' Bookplates Series at the National Széchényi Library

Gábor Katona (1906-1998), a lawyer from Esztergom, was a dedicated leading member of our society for decades. He created a huge collection of 30 000 items. He regularly visited international congresses. He commissioned 132 plates to his name. His own bookplates were mostly of heraldic, naval and nude depictions.

Péter Ürmös: An Exhibition of László Kerékgyártó

László Kerékgyártó's latest exhibition was opened this May at Kőrösi Csoma Sándor Kulturális Központ (Alexander Csoma de Kőrös Cultural Centre in Kőbánya District, Budapest). He hails from Nagyvárad (Oradea, Romania), but he has settled in Budapest, Hungary. His art is influenced by memories and impressions of landscapes and cities. He designs ex libris mostly by computer. He is a painter of some monochromatic disposition. He also creates objects of wood.

News

An obituary of János Józsa (1936-2016) graphic artist and painter, a review of the catalogue "Het exlibris in de belle époque" and an account of the annual meeting of our society, as well as shorter communications, may also be read in this issue.

News, Press Review, Books, Society Matters

Antoon Vermeylen fametszete, X2 (1984), 50×53

AUSZUG

Antal Arató: László Vincze ein László Holló Preisträger.

Der in Sáránd lebende László Vincze wurde einen hervorragenden Preis, wegen seinen großartige graphische Tätigkeit, für popularisieren der bildende Kunst und für dem künstlerische Niveau der bildende Welt dem Gedichten zukommen lassen.

Die Zahl seine Kleingraphiken sind heute schon über 500.

Dr. Kornélia Tóth Vasné: Lebensbahnbild Geburtstagespräche mit Péter Ürmös

Im Mai 2016. wurde Péter Ürmös Kunstlehrer und Präsident der Freundkreis für Kleingraphik aus der Gelegenheit seinem 60. Geburtstag gefeiert. Die Gesprächpartnerin, Dr. Kornélia Tóth Vasné fragte ihn vor allem über den Phasen seiner Lebensbahn, überhaupt von seiner Kleinsgraphiksarbeiten.

Dr. Kornélia Tóth Vasné: Gábor Katona Buchzeichen der Berühmter Sammler in der Landesbibliothek Széchenyi

Gábor Katona (1906-1998) Rechtsanwalt in Esztergom, war lange Zeit der Vorstand des Freundeskreis für Kleingraphik und regelmäßiger Teilnehmer internationalen Kongressen.

Er erstellte auch einer, aus cca. 30 Tausende Stücke stehende Exlibris Sammlung zu. Aus auf seinen Name lautenden Blätter finden sich etliche in der Landesbibliothek Széchenyi auch.

Péter Ürmös: Ausstellung von László Kerékgyártó

In der Kultur-Zentrum Sándor Csoma Körösi in Kőbánya wurde von László Kerékgyártó ab 2016. 9. Mai Ausstellung geöffnet.

László Kerékgyártó lässt sich in seiner Malerei, graphische Welt und Gegenstandkunst hineinblicken.

Es ist eine Zusammenfassung und Durchschnitt seiner Tätigkeit.

Nachrichten, Presseschau, Bücherregale, Vereinnachrichten

Kékesi László linómetszete, X3, op. 234 (1992), 110×75

Ürmös Péter linómetszete, X3/2, 130×35

Ürmös Péter grafikája (2000)

A KBK a H13 Központtal (www.h13.hu) a 2016-os évre együttműködési megállapodást kötött.

Ürmös Péter kőnyomata, L2, 80×50

Ürmös Péter linómetszete, X3, 98×45

Ürmös Péter litográfiája, L3, 85×50

Ürmös Péter rézkarca, C3C5 (1997), 83×55

ISSN 0209-6161 • Nyomdai előkészítés: Palásthy Bt. • www.PalasthyBt.hu • Nyomás: Vareg Nyomda, Budapest • www.vareg.hu